

Конституція, екстер'єр та інтер'єр коней

1. **Алюри, їх різновидності.**
2. **Масті і відмітини, їх біологічне і пізнавальне значення.**
3. **Визначення віку коней по зубам.**
4. **Інтер'єр коней.**

1. Алюри, їх різновидності

Алюр – вид поступального руху коня якість його впливає на швидкість пересування; силу й витривалість коней в роботі. Поступальні рухи коня залежать від положення центру рівноваги та його переміщень внаслідок зміни положення голови, шиї і кінцівок як органів руху. Існує та галоп. Вони різняться швидкістю, темпом – кількістю ударів кінцівок об землю, довжиною та частиною кроку, а також високим чи низьким ходом. Довжину кроку вимірюють між слідами копит однієї кінцівки, а частоту – кількістю кроків за хвилину.

Крок – найповільніший алюр без фази безопірного руху з двома – та трикопитними спиранням у чотири темпи.

Рись - рух у два темпи з чергуванням опускання кінцівок по діагоналі попарно: права задня – ліва передня, ліва задня – права передня. У коней рисистих порід цей алюр поділяються на: *трот* – коли кінь проходить 1 км за 4,5 хв., задні копита не перекривають слідів передніх; *розмашка* – вільна рись без напруження з швидкістю 1 км за 2,5 – 3,5 хв., при цьому задні копита перекривають сліди передніх; *швидка рись* – під час тренувань, кінь рухається з певним запасом швидкості, а під час змагань виявляє максимальну жвавість – 1 км за 1хв 13 с, або понад 50 км/год.

Інохідь – рух двома темпами з фазою без опірного руху та чергуванням кінцівок попарно, але не по діагоналі, а рівнобічно: права задня – права передня, ліва задня – ліва передня.

Галоп – найшвидший стрибкоподібний алюр із складними спиранням на одно - два, три – одно копита в три темпи з фазою без опірного руху.

Стрибок коня через перешкоду – це складний координований рух, який можна розвивати та удосконалювати тренуванням. Щоб краще проаналізувати стрибок, його умовно поділяють на чотири фази: підготовчу (розгін), відштовхування, політ та приземлення.

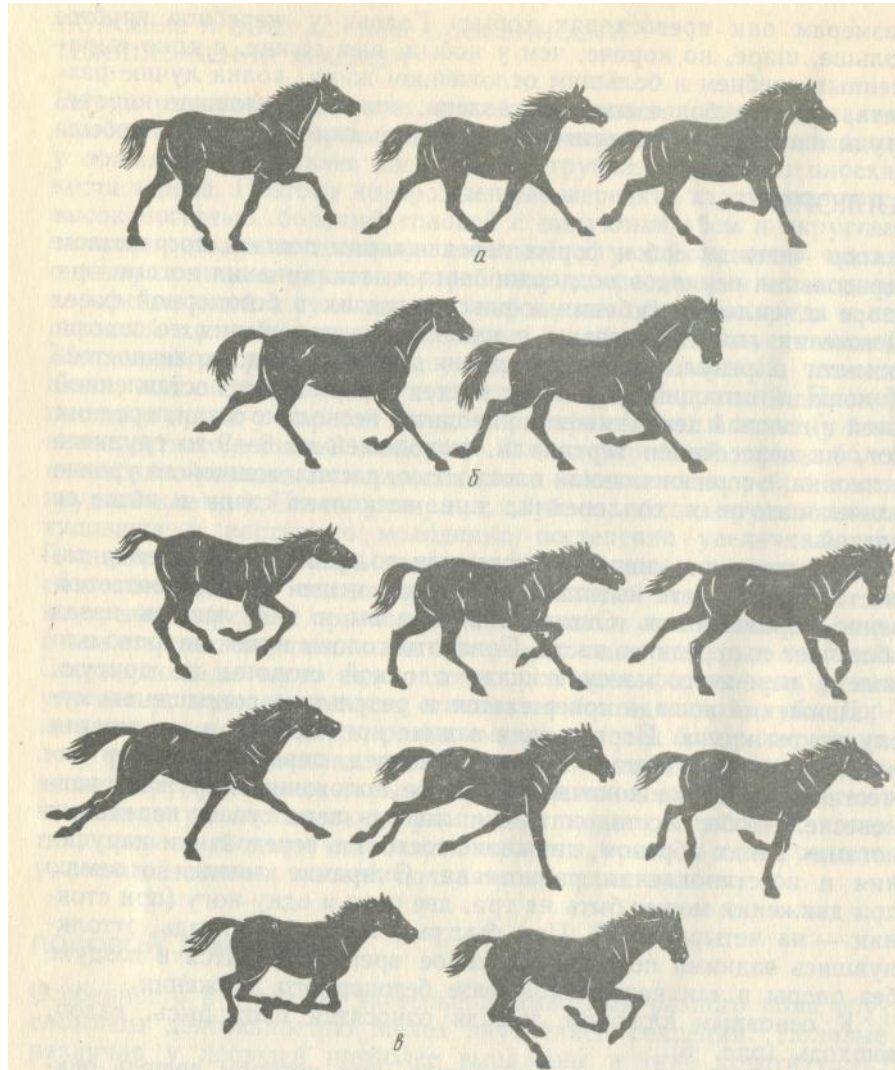

Схема руху кінцівок коней:
а) – на рись; б) – на іноході; в) - на галопі.

2. Мاستі і відмітки, їх біологічне і пізнавальне значення

Масті й відмітки коней обов'язково описують на третю добу після народження лошати, при відлученні його від матері, бонітуванні, реалізації, відправленні на іподром та при внесенні до заводської і державної книги племінних коней.

Масті коней умовно можна поділити на п'ять груп:

- *одноколірні* – ворона (чорна), руда, біла (від народження), солова (молочно біла) та бура (волосся тулуба брудно-руде, грива й хвіст з домішками чорного волосу);
- *двоколірні* – каракова (чорна з коричневим, “підпалами” на кінцівці морди, за ліктем, в паху);

- *гніда* - (тулуб коричневий з чорним чубком, гривною, хвостом і кінцівками);
- *булана* - жовто-пісочного кольору з чорного волосу, інші ознаки такі самі;
- *мишаста* - волос тулуба попелястого кольору, голова, грива, хвіст та нижня частина кінцівок чорні, по хребту чорний ремінь на передпліччі часто зеброподібність;
- *змішаного білого та забарвленого волосу* – сіра голова, тулуб та кінцівки вкриті білим і забарвленим волосом. Процес депігментації відбувається безперервно, тому з віком коня забарвлення змінюється, сірі коні народжуються рудими, вороними, мишастими, але ці масті виражені нечітко;
- *плямисті* – ряба – по корпусу розміщені великі білі плями, вона домінує, коли лінія верху (крижі, поперек, спина, холка і частково шия) білі. Інші прояви рябої масті є рецесивними;
- *чубара* – на білому тулубі маленькі темні плями, іноді вони є тільки на крупі. Трапляються рудо - , гнідо-, вороно- , булано-рябі та чубарі коні.

Відмітини – це природжені плями різного розміру та форми на голові й кінцівках коня. Білі відмітини утворюються внаслідок повної депігментації повної ділянки шкіри, відмітини змішаного кольору бувають за певної депігментації. Відмітини в коней не ідентичні, тому вони вважаються індивідуальними прикметами. Їх описують у такій послідовності: спочатку на голові, кінцівках, починаючи з лівої передньої, потім на правій передній, лівій задній і правій задній.

Білу пляму на лобі називають *зіркою* (маленьку – зірочкою), а на переніссі – *проточиною*. Зірка може мати форму кола, еліпса, трикутника, ромба, півмісяця. Проточина буває вузькою і широкою, рівною і хвилястою, суцільною і переривчастою, зміщеною ліворуч, або праворуч, може закінчуватися на переніссі (або на верхній губі). Це повною мірою стосується і відмітин тулуба. Білі плями, що утворилися внаслідок травм шкіри сідлом, підпругою, хомутом тощо, відмітинами не вважаються, оскільки на них відновлюється забарвлення волосу.

Якщо коні не мають відмітин, про це зазначають у відповідних документах. Таких коней характеризують за завітками, розміром та формою кінцівок й іншими індивідуальними прикметами.

3. Визначення віку коней по зубах

Вік коней треба знати для того, щоб раціонально організовувати їх паркування, використання на роботах, відлучення, заїздки, тренування та відправлення на іподроми племінного молодняку, кастрацію жеребчиків користувального призначення, поділити на вікові групи при забої. Крім того, вік

потрібно знати для визначення племінної і господарської цінності та вартості коня. Найбільш вірогідним є визначення віку за документами. Вік коней визначають за такими змінами на зубах:

- *Прорізування молочних різців* - лоша народжується без зубів; молочні зачепи з'являються на 7-14 день, середні на 30-45 день, окрайки – через 6-7 місяці;
- *Стирання молочних різців* (10-24 міс.) чашечки стираються на зачепах з 10 до 12 місяців, на середніх – з 12 до 14, на окрайках – з 15 до 24 місяців;
- *Зміна молочних різців постійними* – (2,5 – 5,5 ряду);
- *Постійні зачепи прорізаються в 2,5 року*, а повністю виростають до трьох років; середні прорізаються в 3,5 року, виростають до чотирьох років, окрайки прорізаються в 4,5 року, а виростають - до 5-5,5 року;
- *Стирання чашечок на постійних різцях* (6-11 років) – на різцях нижньої щелепи чашечки стираються на зачепах у 6 роки, середніх – у 7, окрайках – у 8 років, а на верхній – відповідно в 9, 10 та 11 років. Треба запам'ятати, що на поверхні зубів, яка стирається у цьому віці, залишається слід чашечки, тобто її нижня частина (дно глибиною приблизно 1 – 2 мм);
- *поява кореневої зірочки* (7-9 років) – між губним краєм зуба і слідом з'являється дві крапочки коричневого кольору – зірки, що свідчать про початок стирання дентину. Дві зірочки з'єднуються в одну, яка в 13-14 років набуває форми овалу, а з 15 років – круга. Зірочка з віком коня не зникає. Стирання сліду чашечки (13-18 років) – на різцях нижньої щелепи слід чашечки стираються у 13 років (на зачепах), на середніх – у 14, на окрайках – у 15, а на верхній – відповідно в 16, 17, 18 років. Після зазначеного віку на зубах залишається тільки коренева зірка, а їх поверхня стає гладенькою.;
- *зміна форми третьової поверхні постійних різців* виявляється в тому, що вони мають неправильну форму, зверху – сплюснену впоперек, а знизу – вздовж лінії симетрії коня. З 5 до 10 років форма поверхні поперечно-овальна, в 11-15 років – округла, 16 – 20 – трикутна, а в 21 рік і старше – поздовжньо-овальна.

Точність визначення віку по зубах у коней залежить від індивідуальних особливостей дентину, виду і якості кормів, утримання коней, фізіологічного стану та інше.

4. Інтер'єр коней

Інтер'єр - це сукупність фізіологічних, морфологічних і біохімічних властивостей організму тварин у взаємозв'язку з їх конституцією, продуктивністю та племінними якостями. Вивчення інтер'єру дає змогу більш-менш правильно оцінювати тварину з огляду на її придатність для тієї чи іншої господарської потреби, утворювати племінну цінність, правильніше провести добір і застосовувати кращі прийоми вирощування її та експлуатації. За інтер'єрними параметрами можна також прогнозувати майбутню

продуктивність тварин або їх нащадків, тобто вжити раннє їх оцінювання та добір.

Для вивчення інтер'єру використовують такі методи:

- морфологічний, гістологічний, біологічний, хімічний, цитогенетичний, імунногенетичний, анатомічний, рентгеноскопичний, ультразвуковий (сонографічний).

Об'єктами інтер'єрних досліджень є кров та її імунологічні властивості, молочні, потові, сальні залози, шкіра, внутрішні органи, залози внутрішньої секреції, скелет, м'язи, волосяний покрив, цитологічні компоненти клітин, ферменти, нуклеїнові кислоти, інструкційні показники окремих органів і тканин. Без знання інтер'єру, біологічних особливостей тих чи інших порід неможливо вести поглиблену роботу з удосконаленням, племінних і продуктивних якостей коней, її роботоздатності і витривалості.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть типи конституції, охарактеризуйте їх.
2. Назвіть методи оцінки екстер'єру коней.
3. Визначте статі тіла коня.
4. Що таке алюри, їх різновидності.
5. Назвіть масті і відмітини коней.
6. Як визначити вік коня.